

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA

De
**FEBRIUM
THERAPIA**
IN GENERE,

QVAM

IN ALMA REGIA ET ELECTORALI FRIDERICIANA,
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. FRIDERICO WILHELMO,
REGNI BORUSSICI ET ELECTORATUS
BRANDENBURGICI HEREDE

&c. &c.

EX DECRETO GRATIOSISSIMÆ FACULTATIS MEDICÆ,
SUB PRÆSIDIO

DN. GEORGII ERNESTI STAHL,
MED. D. ET PROFESS. PUBL. ORDINAR.
h. t. FACULT. DECANI,

*Dn. Patroni, Præceptoris ac Promotoris
sui, omni observantia cultu prosequendi,*

PRO LICENTIA

Summos in ARTE MEDICA Honores, & Privilegia
DOCTORALIA adipiscendi,

ad diem

Martii Anno MDCCIV. Horis ante & pomeridianis

IN AUDITORIO MAJORI
publice ventilandam proponit,

GEORGIUS HENRICUS HENKEL,
Martisburgensis.

HALÆ MAGDEB. Lit. CHR. HENCKELII, Acad. Typogr.

PROOEMIUM.

Vam vario fato Ars no-
stra Medica circa connexionem
Rationis cum Experientia, ab om-
ni ævo in hunc usque diem la-
boraverit, ut è numerosis exem-
plis commonstrare in proclivi est,
ita certè nullum ex omnibus lu-
culentius esse poterit atque dignius, quam Febrium tam
theoria seu solida pathologia, quam praxis seu solida
methodus tractandi atque curandi. Profecto enim, si
usquam perplexos habuit homines huic arti animum
adjicientes, difficultas illa distinguendi inter essentialem
utilitatem, aut accidentalem frustrationem atque pericu-
losum exitum, moliminum quorundam vitalium; eve-
nisse hoc prorsus eminenter in febrium negotio, nemo
est, qui non possit luculentissime agnoscere, nisi quidem
omnium harum rerum absolutè imperitus existat. Mus-
fitarunt quidem ab antiquissimis inde temporibus Me-
dici, quod in febribus pugna quædam sit Naturæ cum
morbo; agnoverunt, quod dies ad excretiones critici,
sint

sint pugnae illius veluti exitus, & decernentium inter se mutuo partium, altrinsecus, imo vero potius ex parte Naturae eveniens victoria: sed dolendum est merito, quod tam pulchram observationem non melius excu-
 luerint. Annon enim conveniebat animum solertius advertere, num quid familiarius salutaris illa crisis, nempe Naturae omnino superioris victoria, evenire observe-
 tur, an vero contra, morbi superantis energia? Num quid aequis undique circumstantiis Naturam aut vince-
 re, aut a morbo vinci contingere soleat; an vero po-
 tius subvalde disparibus circumstantiis alterutrum horum contingat? Num illae circumstantiae, sub quibus mor-
 bus Naturam vincit, magis essentialia sint morbo, aut ipsi Naturae, an vero utrique magis accidentales? i-
 mo vero, cum perire animadvertent, quod non so-
 lum salubriores, sed imprimis praesentiores, certiores atque firmiores Naturae victoriae seu Crises, fiant per
 manifestas excretiones; & praecedentes (ut illi appel-
 labant, coctiones) secretiones: econtra morbi victoria
 his expulsionibus vel plane non, vel intempestive, inor-
 dinate, alieno loco, insufficienter, procedentibus nita-
 tur: operae profecto pretium erat animum advertere,
 quam maxime ratione defectus ille excretionis, qua
 Natura vinceret, cujus vero defectu morbus vincat, fiat
 aut eveniat. Praejudicia certe inconcussa illa duo illu-
 stria ante oculos erant, suntque & erunt, I. quod defe-
 ctus victoriae non ex essentiali Naturae humanae culpa,
 aut labe, originem ducat; alias enim tali morbo nemo
 non succumberet: II. nec ab essentiali morbi pravitate
 fluat: siquidem alias omnes homines pariter superatu-
 rus ille esset. Sane vero si haec duplex circumstantia,
 secun-

secundum ante dictas illas considerationes, jam ita olim
 folerter pensitata fuisset, non potuisset fieri, quin & ve-
 ritas, & evidentia in his rebus impetrata fuisset immen-
 sum quantum major, quam obtenta utique est. Inter-
 rim cum utique hæ res, non solum dignissimæ sint o-
 mni sollicita contemplatione, sed etiam necessitas ipsa
 imperet, quicquid hic quoquo modo assequi licuerit, il-
 lud omni studio atque opera profequi ac moliri; com-
 mendamus quidem in reliqua universa medica doctrina
 investiganda veræ theoriæ atque praxeos curam Deo,
 diei, & indefesso idoneorum ingeniorum labori: inter-
 rim ego pro mea virili parte aliquam portionem ita mi-
 hi inde sumam, ut vires meas in ea tractanda experiar,
 posteaquam studii mei atque scientiæ peritiæque in arte,
 specimen aliquod edendi mihi incumbit necessitas. Ex-
 perimentum itaque faciam, quid valeant humeri mei,
 in subeundo onere deductionis atque demonstrationis
 circa ipsam hanc rem, Febrium, inquam, veram atque so-
 lidam generaliore tamen Therapiam, seu medendi me-
 thodum, veræ illarum Theoriæ, i. e. veræ indolis illarum
 cognitioni superstruendam & exæquandam. Nam certè
 metuo, ne hæ res, si etiam minus feliciter cedat, male me,
 habere debeat; cum utique tam numerosis aliorum ex-
 emplis, qui parum feliciter versati hic sunt, consolari me
 possem socios habuisse malorum: interim quid boni de
 felice successu sperare liceat, tentare non reformido,
 neque certe de secundo successu male spero, modo Di-
 vina Gratia atque Benedictio mihi clementer adesse non
 dedignetur, quam proinde humillimis precibus, ut mi-
 hi benignissimè faveat, invoco & imploro.

A 3

SECTIO

SECTIO I.

Therapiæ Februm consideratio
generalis.

Peculiari ratione instituendam esse putamus considerationem justæ atque debitæ Therapiæ Februm, nempe quatenus vel *sponte* Naturæ, ut loquuntur, instituitur; vel *arte*, Naturæ tamen omni modo imitatricæ atque ministra, perpetratur: abstinendo tamen omni modo, a nudis opinionibus atque traditionibus, ab experientiæ testimonio solido alienis.

Ut itaque initium faciamus a dictis illis *spontaneæ* Therapiæ phænomenis, ante omnia considerari debet illa Februm distinctio atque differentia, qua illæ *salubriter*, non solum cum *conservatione*, sed potius, si omnia recte observentur, *salvationis* vitæ exeunt; vel econtra, ita male cedunt, ut *patiens* vel in præsentaneum vitæ *periculum*, hinc conjiciatur, imo vitam *amittat*; vel ad minimum in alios graviores affectus prolabatur, qui non solum diuturna varia pericula, ægro ita affecto parturiant sed etiam subinde *solidam curationem* difficulter amplius admittant.

Hujus duplicis differentiæ notanda quam maxime est illa insuper diversitas, ut maximo jure, imo potius necessitate quadam, inter sese conferantur duplices hi Februm exitus, eo maxime respectu, *uter horum eventuum altero frequentior* observetur? utrum, inquam, familiarius atque sapius febris correpti, iisdem *succumbant* & moriantur an vero contra observare liceat, quod major numerus illorum, qui febris corripuntur, illas *superet*, & salva vitæ periculum hoc evadat.

Ubi

Ubi simul respiciendus utique est *solemnior ille modus*, quo vel febris *superatio*, adeoque patientis evasio evenire consueverit; vel e contra, morbus vincere & vitam pessundare deprehendatur.

His theorematibus si recte animum advertimus, non possumus non e quotidiana Experientia agnoscere, quod de *febris in genere* loquendo, certe longe major numerus observetur eorum, qui è febris non solum *salva vita*, sed recuperata prorsus *bona atque integra sanitate*, evadunt; quam illorum, qui his morbis succumbunt.

Imo, licet in *Peste*, (de aliis enim febris *contagiosis*, minime idem dici potest,) *major pars* eorum, qui corripuntur interire observetur; revera tamen nec adeo *immanis* differentia eorum subest, qui morbo hoc correpti, illum nihilominus evadunt, & ad sanitatem revertuntur.

Si vero *alterum* illud theorema, de modo *salutaris* exitus, solum, imo quasi leviter, in considerationem vocamus, sistit sese generatim in omnibus febris, tanquam *signum*, secundum veteres, sperandi *boni* exitus, manifesta aliqua *Excretio ex humoribus*, aut *partibus*, Vitalibus: & quidem cum satis notabili, tum humorum tum partium illarum, *commotione*.

Econtra *male & funeste* exeuntis febris comes, & certo intuitu secundum veteres, *signum*, est, si in febris *nullæ excretionis* sese sistant: imo vero nequidem ullæ *commotiones* adversus morbum, utique tamen conceptum, insurgant: unde illud dicitur: *Urina sana, pulsus sanus, eger moritur*.

Quemadmodum autem veluti *generalissime, salutaris* quidem febris exitus, *excretionibus* innititur: ita nihilominus jam *subalterna* illa excretionum harum restrictione opus esse, omni modo docet experientia, ut conveniente *proportione, temporis, loci*, imo *modi atque motus*, insituantur & absolvantur.

Merito itaque dicimus, quod è consideratione harum, rerum, nempe *Evacuationis*, Febres omni modo *efficacissime sublevantis*, imo ad *salutarem* exitum deducuntis; & *temporis* atque

atque successus harum excretionum justæ proportionis, agnitione veræ *generalis Therapiæ* Februm, omni modo pendeat.

Unde quidem harum Febris circumstantiarum justæ & exactæ observationi, animum adjicere, omni modo convenit; ut inde non solum factum ipsum, sed etiam ejus rationes, colligi valeant: adeoque tanto melius ipsum consilium, has res etiam *arte* debite prosequendi, convenienter instrui possit, & in effectum deduci.

Asseveramus itaque pro conclusione hujus Sectionis, quod *Februm salutaris exitus, absolvatur excretionibus* materiam qualemcunque ad *corrumpendos* humores vitales, aut pessundandam energiam & operationem *organorum*, quæ *vite* mediatè inserviunt, efficacem, proportionatis *temporibus & locis* expellentibus.

Ex adverso vero *funestus* Februm exitus non aliunde pendeat, quam ab hujusmodi *excretionum* infido successu, imo potius defectu.

Huic utrique rei testimonia petimus tum à vulgari experientia, qua etiam *funestissimas* Febres, *Pestem* ipsam, & alias *contagiosas*, quantumcunque gravissimas, *tempestivas*, *expeditis*, & *sufficientibus excretionibus*, *salutariter* finiri notum est: vel ipsa medica observatione, quæ non solum in variis Febris, certas quasdam & solennes excretionem agnoscit atque laudat: sed etiam in omnibus Febris excretionem per *urinam*, materiæ in hac alias non observandæ, ut peculiare signum salutis impetrandæ, suspicit; imò verò in rebus dubiis, periculosis, inquam, Februm, certamine ut loquuntur, cum Natura, *salutem* non aliunde expectat, quam à *forti* quadam & *copiosiore*, ultimo quasi conatu & impetu, facta *excretionem*, imo excussione, *Critica* nimirum *exorsu*; de qua experti monent, quod *nihil paucum sit criticum*, i. e. ad *salutarem exitum* decernendum efficac & sufficiens.

Quemadmodum autem hæc ita sese habere quotidiana monstrat *experientia*, ita certè sana *ratio* nihil undique abludit.

Certè

Certè enim, nisi quidem nullo planè fundamento aut *subjecto* niti febres, velimus fingere; & nihil in corpore corrumpere: necesse omnino erit vel *materiam* illam, quæ fomes est morbi, excutere; vel *materiam* ipsam quamcunque in corpore, quæ ab hac morbida causa corrumpitur, mature elidere; siquidem contrario modo morbum *foveri*, imo *increbescere*, evidens est.

Scio quidem quid dici possit, nempe, non opus esse *si-ve* cause morbidæ, siue *corruptela* ab illa subnatæ, immediata *excretionè*; modo illa potius *subigantur, corrigantur*, & in crassa *Oeconomix* corporis tolerabilem, redigantur. Sed præterquam, quod hoc universæ *Naturæ methodo* contrariatur; utpote quæ totam *Vitam* non *correctionibus* pejorum *materia- rum*, sed *excretionibus*, mechanice absolvit: testatur satis constans experientia, quod ne quidem in *Artis* potestate hucusque fuerit, *materia correctionibus* insigne operæ pretium facere; nisi rarioribus exemplis (v. g. per *specifica* contra *mosus venenatos*) aut immediato magis *crudioris materiae* contactu, in *ventriculo* adhuc, *intestinis*, aut *externo habitu* corporis immediate applicitis remediis.

At vero simplicissimæ etiam *rationi* magis convenire, ut *materia* aliqua, vel *corrumpens*, vel *corrupta*, potius absolutè ex universo corpore *exulet*, quam longinquis demum *correctoris* tentaminibus subjiciatur, evidentissimum est. Tanto magis, cum *correctio* illa in corpore humano eo difficilior, imo factu impossibilis sit, quoniam ipsis *mosibus vitalibus*, omnia potius ad majorem *tenuitatem*, quam qualemcunque *incrassationem* deducuntur; interim *periculosorum* quarumlibet *febrium*, partim *materia* seu fomes, partim *effectus* in corpore, nimia *activitate* potius peccet atque *tenuitate*, quam ulla *crassitie*. Sicubi vero etiam in una vel altera specie, etiam *crassities* peccet, quale quid in *Tertianis* fere simplicibus, contingere, lubentissime consentimus: ibi hæret etiam *materia* talis in ejusmodi loco, ubi *attenuationi* ipsius, ab ipsa *Natura*,

B nullo

nullo remedio subveniri possit: aut certè ita in *ambiguo* positus sit eventus ille, *alterationis* optatæ iu melius, & *corruptionis* materiæ magis absolutæ, ut non solum æque facile, sed *sane* *verisimilius* atque facilius, posterius hoc, nempe *corruptio*, contingere possit, quam prius; nempe *correctio*. Omni vero huic ambiguitati quovis modo præpolleat, libera potius directæ *eliminatio* ex universo corpore.

Ita certe non solum à *posteriori*, ut fieri *solet*, sed etiam *a priori*, uti fieri cum sana *ratione* convenit, hæc omnia in *Febribus* in genere evenire, puto satis dispalescere. Unde a *generalissimis* his, ad arctiorem paulo circulum me confero, nempe ad *commonstrandum*, quomodo hæc *generalis Therapia* *Februm*, non solum in variis febris speciebus revera ita sese exhibeat: sed etiam, sub quibus generalibus circumstantiis, *temporis*, *modi*, atque *loci*, hæc ita solenniter fiant.

SECTIO II.

Therapiæ Februm spontaneæ observatio.

SI quicquam est, quod hucusque ad fallendam tam *Physicam* quam *Medicam Theoriam* plurimum momenti attulit, est profecto neglectus, aut ad minimum insufficientis consideratio, veræ *historiæ* subsectorum ad disciplinas has pertinentium. Cum enim *Theoria* occupari debeat circa *rationes* reddendas rerum, *certarum* profecto; si res istas nesciverit, *rationem* illarum reddere frustra cogitaverit: siquidem *ignoti nulla cupido*, sive ut apposite loquuntur, *Metaphysici*, *non entis nulle sunt affectiones*.

Non occupabimur prolixius in deducenda illa præteritione *historiæ*, certe quam *vulgatissimæ*, quomodo imprimis *Febres sponte*, & sine *consilio vel auxilio* Medici, innumeris exemplis indies curentur, & *patientes in integram sanitatem* restituantur: *sufficiet*

ficiet nobis monuisse, quod hoc utique ita fiat, & quidem insuper ita frequenter, imo solenniter, fiat, ut si justam ineamus computationem, velut innumeris exemplis constare posse confidamus, quod immensum quantum major sit numerus illorum, qui hac ratione, *sine Medico & medicamento, vivi, imo sani*, evadunt: quam qui ex adverso, vel Medicorum opera utentes, sanantur; vel sine aliqua arte concurrente, imprimis autem sine aliis manifestioribus fortuitis causis concurrentibus, intereunt.

Possumus huic asserto melius stabiliendo, addere explanationem illam, quam D. D. PRÆSES jam olim in *Problem. de Pathologia Februm* insinuavit; quod nimirum sermo hic esse debeat de ejusmodi artificii Medicis, quibus patientes manifesta operatione, certius, citius, mitius, a Febris restituantur, quam reliqui illi, magno illo, de quo merito loquuti sumus, numero, salutarem illum optatum exitum sponte sortiantur.

Enimvero si à Medicorum atque medicamentorum concursu, patientes nihilo-melius habeant, quam illi, qui ejusmodi rebus non utuntur; è contra sæpe quoque non obscure agrius inde habeant: sæpissimè vero omnium in tales anomalias unius ejusdemque Febris; retardationes atque diurnam durationem ejusdem: longissimas debilitationes: imò mature succedentes chronicos pertinaces affectus, spasticos, hecticos, oedematosos & hydropicos, prolabantur: tales certè injuria citarentur ad augendum numerum adversus illos, qui, uti dictum, ingenti numero sine aliena arte, non tam à Febre quam ipsa Febre convalescunt.

Jam verò si juxta hanc normam animum advertamus ad quascunque febres, (exceptis solis, quæ venenoso & animalium rabidorum morsui, aut vulneribus gravioribus, accedunt symptomaticè) confirmat certe experientia, quod ab omnibus & singulis hujusmodi febribus, multos patientes sponte restitui atque convalescere contingat; sine Medicorum consilio aut opera, & sine Medicamentorum etiam interventu: ad

minimum *talium*, quibus directa aliqua efficacia jurè meritoque tribui possit, nisi in quantum evidentius *excretiones* aliquas conspicuas, vel suscitant, vel promovent.

Ex tripode namque dictum habendum est illud Hippocratis effatum: *Multos quidem sine Medicis curari, sine medicatio-
ne vero neminem*: edocens videlicet hoc ipso, illud quod alibi peritissimè inculcat: *naturas esse morborum medicatrices*. Ut nimirum sit sensus, institui, imò absolvi ejusmodi morborum, (loquimur hic cum vulgo de Febris, intelligimus autem maxime *causam materialem, propter quam fit Febris*) depulsi-
onem, certa quadam atque proportionata *methodica*; quæ si *arte & consilio* suscipiatur & instruat, atque certis corporibus adhibeatur, *medicina, & artifex* Medicus appellari consuevit. Interim rectissimè Divus Senex, imò vero utilissimè hoc ita notat, quod *Methodus* talis, morbos a corpore humano depellendi, etiam *sponte Naturæ* observari soleat; dum multi quidem observentur sine externa, nempe *artificiali* inventionione aut applicatione, ita liberari: non tamen *sine illa*; quin potius, ubi illa opus sit, etiam citra *externam* operam, sponte quasi illa suscipiatur.

Hujus rei cum velut exemplaria quædam sint ipsæ *Fe-
bres*, &, uti dictum, in illis quam maxime familiariter hoc evenire soleat, ut hinc inde sine *externo consilio* aut suppeditatis remediis, ægri illas evadant; certè tantò magis sanæ rationi convenit, animum hic advertere, & dispicere, *sub quibusnam circumstantiis*, hæc evasio contingere observetur.

Non opus est autem multa circa hanc quæstionem dubitatione, quandoquidem jam ipsi plebi notissimum est, quod *Febris in genere*, valde juventur atque subleventur *evacuationibus*. Inde enim est, quod ipsam etiam vulgus, quam plurimum in Febris tribuat *sudationi*; adeo quidem, ut etiam, liceat illa quidem non recte fundata, vulgata tamen hujus generis inter plebem vigeat opinio, quod *fatis tempestivo & satis largo sudore*, Febris etiam velut in universum curari

curari possint. Apud Medicos autem ab omni jam ævo illa utique valuit observatio, quod nullius Febris veram atque solidam, imprimis autem periculossimarum quarumlibet, sperare liceat *salutarem* absolutionem, nisi cum *urina* conspicuæ quædam *heterogeneitates* excernantur: quas quidem ipsi Medici, non tam pro immediato excretionis salutaris *subiecto* agnoverunt, quam pro *initio* quodam, imò *signo præparationis* ad ulteriores, evidentiores atque copiosiores Excretiones: quales nimirum *υπελως* utiles atque salutares interpretati sunt ex eo, quod has demum propius subsequantur, *symptomatum* quidem hæctenus conspicuorum *cessatio*, ætuum vero *vitalium* ordinaria æqualitas & tranquillitas, cum *virium* corporis, præsentissime vero *alacritatis animi* præsentiore reftauratione.

Sicut autem *urine*, sive *cum urina* insolite *heterogeneæ* materiæ, excretio; & *sudoris*, sive per auctiorem *transpirationem cum sudore*, siens evacuatio, omnibus Febris, aut ad minimum alterutra, usum præstant; ita aliquibus Febris *formis*, etiam *alias* quasdam *evacuaciones*, *salutariter* evenire, ut nempe illis *fientibus* Febris sublevetur, non *fientibus*, pejus & periculosius exeat, non minus certum imò notum est, ab ipsa *Experientia*.

Ita enim *Tertianas* notabiliter sublevari, *tempestivo*, etiam *spontaneo vomitu*, quotidiana est observationis. Ab *iracundia* repentina & immoderata, qui febricitant, sicuti quidem hoc vix evenit, nisi *iracundia* illa *cum pastu* aut *potu* mox concurrerit; ita semper pejus habere, si non vomunt, melius autem, si vomunt, imò *fursum deorsum*, modo tempestive & affatim, excernunt, eadem quotidiana testatur experientia.

Febres *acutas malignas contagiosas*, non solum *in genere* plerasque, sed *in specie*, *vehementissimas* omnium, excretionibus *exanthematicis* & *vaporosis* salutariter ventilari, testes sunt *Pestis*, *Petechie*, *Variolæ*, *Morbilli*, *Sudor Anglicus*, &c.

Imo vicissim ab immodesta *cobibitione* aut *retropulsione*

excretionum, imprimis *transpiratoriarum*, Febres etiam vehementiores, & variorum *malorum morum* cooriri; & nisi excretiones illæ, hætenus suppressæ, quoquo modo iterum, si ve restituantur, si ve suppleantur, admodum periculose inde habere patientes, eadem quotidiana experientia notum satis est.

Ut itaque rem clarius, & positive quidem, eloquamur, asserimus, quod *spontanea illa salutaris* superatio, & vitæ conservatio, in iis, qui Febre laborare sentiuntur, evidenter atque eminenter contingat per *excretionem* in genere, varias autem excretionum *species* secundum *varietatem* Febrium, in specie.

Sicut autem hujus rei, quod, inquam, Febres salutariter exeant per evacuationes, *experientia* imprimis testimonium exhibet, ad quod proinde merito provocavimus; ita *rationis* etiam consensum putamus facile obtineri posse, si perpendatur, quod *tota VITA secretionibus & excretionibus abolvatur*; & insuper hæ *secretionibus & excretionibus*, quibus Febres *salutariter* absolvi observantur, conferantur cum illis simpliciter & absolute *vitalibus*; ut hinc agnosci possit, quomodo utique etiam hæ *febriles* excretiones salutare, neque *locis*, neque *modis*, nec *organis*, inquam, neque *directione* illorum ad proportionem *materiae*, quidquam differant, ab illis ita dictis *positive vitalibus* actibus, nisi solo *gradu*, sed contra *extra ordinariam*, imo urgentem necessitatem, necessario, nempe *rationali proportionem* ad finem convenienter obtinendum, *extra ordinem* etiam intenso & *auso*.

Quid per *virales* actus intelligamus, possem quidem supponere ex illis, quæ Dn. D. Præses de hac materia tum alibi passim, tum propria tractatione, Dissertatione *de Vita*, deduxit; nempe quid *formaliter* sit Vita, quodnam sit Vitæ *subjectum*, quod Vitam experiri dicatur; quodnam in hoc subjecto sit Vitæ *objectum*, seu secundum quid illud vivere dicatur: quænam

nam sint Vitæ huic subjecto ita conciliandæ seu præstandæ; *instrumenta* atque media.

Placet interim, quoniam utique ad præsens nostrum negotium quam maxime pertinet, paucis illud repetere, dicendo, quod Vita quidem *formaliter*, ut loquuntur, nihil aliud fit, nisi *conversatio corporis & singularum ejus partium*, adversus *corruptionem* illam mixtionis suæ, cui tota *materiali* sua constitutione absolute expositæ sunt. Quod *subjectum* Vitæ sint omnes & singulæ *partes* corporis; *objectum* autem ejus quasi materiale, hæc ipsarum *corruptibilitas*, *formale* vero hujus objecti, *corruptibilitatis* hujus *expugnatio*, adeoque corporis adversus illam *preservatio*: *instrumentum* huic scopo interveniens, *remotius* & *generalius*, *motus humorum progressivus*; *specialissimum* vero, ultimæ illæ hujus motus productiones, *secretiones* & *excretiones* rerum *corruptentium* & *corruptarum*; quarum nempe perpetua subtractione reliqua *incorrupta* & *integra* manent.

Quemadmodum itaque hac ratione ordinarii, & absolutissimæ necessitatis actus vitales, sive *instrumenta Vita* sunt *secretiones* & *excretiones*; *instrumenta*, inquam, quibus, quicquid corpori quoquo modo nocere potest, imo nocere incipit, *preoccupando* aut *expugnando* tam à locis atque partibus, quibus imminet aut insidet, quam ex universo tandem corpore, emovetur: ita puto simplicissimæ rationi consentaneum esse, si corruptiones ejusmodi etiam *auctiores* & *atrociores* alicubi pullulent, hos *secretorios* & *excretorios* actus, & magis *intendere*, & magis *vigilanter* atque *providere dirigere*, ut per *sempestivam*, imo tempore æque ac loco & modo *proportionatam* ejectionem, omnis *corruptio*, i. e. *Vitæ*, tanquam *conservationis* & *durationis* contra omnem *corruptionem*, *contrarium*, ejiciatur, adeoque præsens periculum salutariter *depellatur*.

Quemadmodum autem *expulsiones* tales è corpore, ex *humoribus*, & *per humores*, utique non fieri aut absolvi possunt alia, quam *mechanico-organica* methodo; ut videlicet, *multiplici-*

plici appulsu humorum ad varia, imo potius e variis imprimis ad *convenientia, colatoria & emunctoria*, longo utique generali humorum circuitu pedetentim transcolatio illa, magis magisque continuando atque repetendo, absolvatur; ita sana utique ratio dicat, quod nihil harum rerum, secretionum, inquam, aut excretionum, plane *precipiti & brevissimo*, nedum *simul & semel* facto exitu & excussione, absolvi possit.

Unde, sicuti *secretio & excretio*, ipsa sana ratione distante, consultissimum utique est, corpus à noxiis rebus repurgandi remedium; ita eadem ratio facile persuaserit, has etiam istius remedii necessarias plane circumstantias agnoscere, & pro talibus, *sine quibus* salutaris ille effectus obtineri non possit, suscipere ac interpretari. Interim vero nec illa negligenda est, sed potius quam maxime attendenda, vera utique profus atque realis circumstantia, quod *organica* quædam, magis solers atque magis subinde anxia atque sollicita *directio* humorum, ad *unum precipuum emunctorium* præ aliis, ad breviorē reddendam quæsitæ excretionis periodum, plurimum utique conferat, si modo suscipiatur, imo suscipi & recte instrui possit.

Cum enim alias, si circulatio horum *æqualitate* illa secundum naturam solita peragatur, ut solum *velociore circuitu*, ad omnia & singula colatoria & emunctoria *æqualiter*, auctior etiam fiat appulsus; nascuntur inde sine dubio *due difficultates*, quarum altera plane præcipui est momenti atque ponderis. *Primo* enim hac ratione, non nisi absolute *mechanica* appulsione, promiscue ad *qualibet* colatoria, imprimis autem *emunctoria*, per quorum pleraque *presens* excernendæ materiæ *species* non commode aut debite expelli possit, *perditur* utique multum temporis: quod *lucrari* liceret, si majorem copiam atque motum materiæ, magis ad illa loca & organa *dirigere* integrum esset, per quæ proxime imo *proprie* excretio illius *speciei* materiæ, absolvi possit atque debeat. *Secundo*,
quo

quo magis præsentaneæ ad graviter *corrumpendum* aptæ effi-
 caciæ, materia aliqua talis morbida existit, adeoque & *brevio-*
re tempore, & majore *quantitate*, &, uti subtilior communiter
 est, *subtilioris excretionis* methodo, evacuari postulat; si ante
 dicta *universali* otiosa distributione atque circulatione, non
 solum ita diu oberret in corpore, sed etiam ad teneriora quæ-
 libet colatoria libere & promiscue penetrare valeat, ratio
 sane dicitur, quod illa non solum sub hac otiosa tolerantia, sed
 etiam tanto magis sub partium & viscerum, ad subtiles tales
 corruptiones teneritudine sua magis dispositorum, præsen-
 tiorum *corruptionem*, hac ratione non solum facile, sed quasi
 necessario, pertingere possit.

Ut taceamus, licet minime negligendam, illam *incrio-*
rum teneriorum viscerum destinationem, quæ non tam æque ad
excretionem, (nisi *seguioris* materiæ & ad *corrumpendum* minus
 aptæ, ut *intestinalis*.) quam ad nudas aliquas *sequestrationes* præ-
 cipuè, disposita, necessariæ quidem illi excretioni, hoc tem-
 pore nihil adjumenti afferre possunt: interim facile pluri-
 mum detrimenti inde incurrere ac subire queunt.

At vero, quod hæc non solum ita fieri, materias in-
 quam, excernendas, *peculiari directione*, ad peculiariora con-
 grua *loca* dirigi, ex usu esse possit; sed quod etiam revera ita
 in usu sit, sicut illud *ratio*, ita hoc *experientia*, monstrat &
 confirmat. Quomodo vero hoc non solum fieri possit, sed
 actu etiam fiat, offert atque sistit ipsis sensibus, prudenter
 tamen advertendis, quotidiana experientia; manifestis ni-
 mirum variorum generum æque ac locorum *pressionibus toni-*
co-spasticis, quibus materia ab uno loco ad alterum *restringi-*
tur, ut ibidem, & *copiosius & alius*, transpelli, adeoque *secre-*
tioni & tali excretioni, ad quam præstandam ille *locus* aptus est,
 tanto citius atque certius subjiciatur.

Sane vero, si *spontaneam* etiam illam Februm salutarem
 terminationem, per omnes species solertius attendere pla-
 cet, imo perpendere, parvo negotio ibi observari poterunt.

variæ illæ evidentes, non solum *excretiones*, earumque *successivi*, sed tamen pro necessitate urgente, *tempestivi* progressus; sed occurrent certe jugiter etiam evidentia argumenta, imo vero *documenta*, specialiorum talium *directionum* copiarum humorum ad *certa emundatoria* præ aliis: & quidem ad *taliam*, quæ *talis* materiæ præ aliis, excretioni, efficaciter quadrent ac interserviant.

Non placet, præter institutum nostrum prolixitati ulli indulgere, v. g. per enumerationem exemplorum talium per *singulas febrium species*. Suffecerit solum allegasse Febrem *tertianam*, & *Variolas* atque *Morbillos*. Quo intuitu vero Febri *tertiana* hic allegari mereatur, potest colligi atque intelligi ex illis, quæ Excell. D. D. PRÆSES circa *paroxysmum* illarum, ejusque rationes, commentatus est Dissertatione de *Æstu Maris Microcosmici*. Ad *Variolas* autem & *Morbillos*, imprimis tamen priores, quod attinet, nemini ignotum est, quid in illis agatur, vix non ordinaria, & pertinaci quidem, imò subinde ultra modum diuturna, *alvi cohibitione*; *interna*, inquam, illius *secretionis* & *excretionis* omissione; dum interim, humores copiosius ad *ambitum* corporis *extrorsum* exprimuntur, ut ibi materia, in extrema usque superficie, è reliquo sanguine atque humoribus secreta, tandem ad plenam *excretionem* ibidem pertingat. Sunt etiam aliqua nec ita absolute generaliter de hoc negotio tacta, imo vero acta, in Dissertationibus de *Historia Febri in genere*, de *Pathologia Febrium in genere*, sicut etiam de *Febri rationali Ratione*: plus autem sine dubio in *Problematis ad Febrium Historiam atque Pathologiam* pertinentibus. Unde quidem nos hac vice circa hanc nostræ tractationis partem hic subsistere posse confidimus.

SECT.

SECTIO III.

DE

Therapia Februm per Artem, per
rectam Rationem ad salutarem
effectum instituendam.

Non placet iterum notare, quam male Physicis, & sub
his, suis rebus, consulant, qui utilem illam ac rea-
lem, sed utique generalem distinctionem *Ma-*
teria & Motus, equidem semper in ore habent;
interim non, nisi in crassioribus *materia* intrinsicis modis &
conditionibus hærentes, energix *motuum* in materiam, pror-
sus incurii, dicam, an agnoscendi impotes, nobilissimam &
unice activam rerum physicarum partem, quæque ad materi-
am innumeris modis subigendam atque convertendam, uni-
ce fit efficax, ignorant: & potius servam *materiam* adversus
motuum dominium, seditiosis illis *renitendi, resistendi, reagendi*
consiliis instruunt, ut dignitati atque potestati *motuum*, cum
re non possit, saltim verbis detrahatur.

Quantum damni non solum Physicæ, sed inprimis *Me-*
dice scientiæ intulerit ignorantia *Vite*; adeoque distinctionis
viventium ab inanimatis, neglectus: inprimis autem imperi-
tia, quomodo *Vita* absolvatur, actibus pure *formalibus*, absque
materiæ qua talis usu; non, inquam, physicè, sed *mechani-*
cè; non per *materias*, sed per *motus*; non potest, inquam,
hoc intelligi, nisi quis noticiam totius rei rectè assecutus sit.

Sane vero non omnium est hæc perceptio. Unde,
quidem non eliciunt, sed per inscitiam suam pariunt, & suas
absolutè proferunt *paralogas* collectiones: si *motus formaliter*
agit aut errat, *motum formaliter* corrigi necesse erit: si *anima*
agitat *motus*, quando hoc erroneè facit, *anima immediatè cu-*

randa erit, &c. Grandis nempe, sed non gravis Philosophia. Certè pueros rudimentorum Logicæ exercitiis recens imbutos interpretes admissura; qui cito ingeminabunt, *τὸ mediatè, & immediate; τὸ à priori, & à posteriori; τὸ positivè & privative*, crucem figere. Imo, nunquam defuerit, qui longe solidius *κατ' ἀπόδειξιν* ad absurdum argumentetur, aut *τὸ mediatè & immediate* aliter applicet: aut imperfectionem *disjunctivarum* aliter suppleat, v.g. hic *non est Philosophus*, ergo non potest ita nominari; hic *non intelligit rem*, ergo non licet de illa loqui: hic *non potest rectè subsumere*, ergo non debet perperam colligere, &c. Vel etiam: hic homo contra sanam rationem seu Logicam realem loquitur, ergo *os ipsi obturandum est*, ne insana loqui possit: minimè gentium: datur enim tertium, ut moneatur sana loqui, aut negligatur: aut temporì certè relinquatur, ut forte tandem compos fiat mutandæ sententiæ, meliora edoctus.

Illi, qui non tam laboriosè erudiri necesse habent, tribus verbis intelligere possunt, quod motui aut moventi, *immediatè seu à priori*, non opus sit mutationem inferre, quandoque *materia*, quæ moveri debet, & *organorum*, in quibus & per quæ ille fit motus, insignis alteratio in potestate nostra est; quibus nempe rebus, *subjecto* nempe & *instrumento* motus, *à posteriori*, alia *dispositione*, imò subinde alio quodam communicato *motu*, affectis, ipse ille pristinus *directus motus* non ita, uti quidem liberè sibi relictus faceret, procedere, atque succedere possit. Unde quidem abundè prorsus est satisfactum universo negotio *motus humorum, secretionis & excretionis* & consequenter vitæ ipsius, si utique *à posteriori*, materialibus *humoribus*, materialibus *instrumentis* motuum, medicatio adhibetur, ut non opus sit Naturæ seu *Animæ moventi, à priori* aliam methodum imperare. Quod sane difficillimum esse, imò subinde irritum, exemplo sunt *Animæ*, circa res purè *morales & rationales* perverfis motibus asuetæ; quibus magis *immediatè* meliores motus *à priori* svadere, irritum est
 coeptum

ceptum; cum etiam *a posteriori*, per exempla & quaslibet *methodias*, immenso tempore ad alios motus incitata, semper relabi soleant.

Ut itaque à materia febrili, propter quam fortiores illi, & sane operosiores *motus, vigilanter, sollicitè, imò anxie*, suscipi solent, Artis concursu recte liberetur corpus, duo observanda sunt in genere. *Primo*, ut Medicus, sed profecto non quilibet, diligenter, sed realiter atque peritè pensitet atque dispiciat, *an in sua, artis, inquam, suæ potestate sit, materias has vere corrigere, i. e. ita invertere*, ut œconomix corporis nullam, neque insignem molestiam, neque certius & præsentius periculum amplius minentur; sin minus, an ad minimum magis *pure artificialibus* provocationibus atque directionibus, à Febris sibi relictae genio diversis, agere hic possit; adeoque *Arte pura*, & suo arbitrio, febrilibus reliquis motibus omnem causam subtrahere.

Secundò, ut consideret atque pensitet, sed profecto distinctè æque ac peritè, *quomodo* illi motus, qui in Febre quaslibet fiunt, ad *secretiones & excretiones*, materiæ febrilis ejus speciei, tum *a priori*, ipsius mutæ proportionis intuitu, quadrent; tum *a posteriori*, ubi recte & libere hunc *secretionis & excretionis* scopum assequuntur, corpus utique *salutariter* liberent: ubi vero hunc non obtinent, periculum, imò damnum vitæ, subsequatur.

Artis itaque suæ negotium reputet, *quomodo* motibus his ad debitum suum *salutarem* exitum perducendis, i. e. ad *secretiones & excretiones*, cuilibet speciei convenientes, debito ordine, loco, modo, tempore, expediendo, sublevando, promovendo, imò ubi opus sit, provocando, alibi temperando, operam navare possit atque debeat. Et hæc quidem non solum ita reputet, seu consideret; quamvis utique hac theoria instructus esse debeat, antequam negotium ipsi objiciatur: sed *memineris* sane quoque & *experientia* fretus, *promptitudine* quoque debita, perite compos sit harum rerum, ut illas oblata occasione, imò necessitate, etiam recte *exsequi* valeat.

Quod autem primum attinet, non temere posui limites illos, quibus excludi debeant considerationibus his impares. Profecto enim quantum interfit, materiam aliquam noxiam pure & absolute *alterare*, ita inquam, *corrigen*e, ut post hac *tolerari*, imo forte usui alicui vitali inservire possit; & ex adverso solum ad *expulsionem* commodiorem *disponere* & aptiorem reddere: aut plane directe, *excretionem* ipsam incitare, ut talis materia ejiciatur: quantum, inquam, diversitatis inter hanc res intercedat; imo vero quam diversa sit difficultas unius harum rerum præ reliquis, poscit tanto magis & prudentem & peritum arbitrum, quo minus in hunc usque diem universum hoc negotium libatum est.

Non placet ambiguis loquendi formulis & movendis dubiis tempus prodigere: sed præstat rotunde proloqui, quod nimio plus certum esse sentio, quod in *Februm negotio*, excepta sola *Tertiana*, & *morsibus animalium venenatorum* atque *rabidorum*, (quibus symptomatice, & irrito quidem, sed tamen unico residuo velut ultimo conatu, Febris accidit,) *ad nullam aliam* Febrem locum habeat *alteratio* simplex & directa.

Cum vero omnes reliquæ alterationes, non nisi *ad evacuationem* certam respicere debeant; quanta confusio ex harum rerum in genere & specie ignorantia, necessario expectanda sit, non dicitur solum ratio, sed confirmat nimium quam luculenter quotidiana experientia.

Quis enim tam simplex sit, qui non intelligat, quod opus sit non solum scire, *quod* illæ alterationes ad evacuationes respicere debeant; sed tanto pressius, *quoniam* alterationes? ad *quales* evacuationes? quo *ordine*? quo *progressu* & *gradu*? quo *tempore*? qua *mensura*? qua *continuazione* aut *subordinatione*? imo vero qua tandem in genere *necessitate*; ne supervacuum, imo *nimum* fiat. In his enim rebus, si justa atq; necessaria notitia desit, non facile tantum, sed ita necessario aberrari, ut bonum potius eventum absolute casui seu fortunæ imputare necesse sit, per ipsam sanam rationem evidentissimum existit.

Secun-

Secundum itaque hoc, à nobis supra indigitatum, est utique illud, quod pari prudentia atque peritia animadvertente & experiri necesse habet Medicus. Animi vero utique applicatione opus hic esse puto quidem conceptu esse facile, postquam utiq; *fragmenta* quidem *historica* huius rei hinc inde occurrunt, locupleti numero & non contemnendo usu; interim *comparatione*, *coordinatione*, & quocunq; tandem sensu sumta, *collectione*, hic omnino est opus. *Experientiæ* etiam ipsius hodiernæ & quotidianæ observatione & scrutinio, opus omnino est; non solum, ut animo satisfiat, an etiam vera sint, quæ ita recensita reperiuntur, fortasse dubitanti: Sed nec injuria, imo potius necessitate quadam dubitanti, dum partim historias ipsas apud alios, non easdem, imo diversas prorsus offendit: Sed vix in ullo loco aut quocunq; tandem tempore animi dum aut methodum ad illas circumstantias debite atque directe intentum fuisse reperit, non aliter, quam si nemo his phænomenis fidem habere, aut certe fidere ac insistere, ausus esset, aut cordi habuisset.

Interim, cum utique hæc una sit vera Methodica æque atque ipso salutari effectu conspicua, ratio, *Febres, per secretionum & excretionum convenientium, peritam promotionem*, curandi, i. e. ad *salutarem* exitum deducendi: placet propositum rostrum ita exsequi, ut tam *excretionum* quam *Febrium* generibus respondeat.

Excretiones ipsas, quod attinet, tum quatenus genere toto *ordinaria* sunt; *gradu* vero solum, & *ordine* forte, variantur: tum ipsa quidem *specie* etiam *extraordinaria*, præsentis tamen *materiæ indoli, proportionata* sentiuntur: inserviunt utique *febrilibus* excretionibus *salutaribus*, etiam omnes & singulæ *excretiones* quæcunq; *secundum naturam* ab heterogeneitatibus corpus immediate exonerant, *diaphoresis, diuresis, alvi secessus*, imò aliquatenus etiam *halitus & sputum*: Passim tamen etiam *extraordinaria* exonerationes, *materiæ tamen proportioni*, & quidem in ordine ad *excussionem* ejus utique respondentes, & in comparatione ad imminens
peri-

periculum, immensum quantum magis commodæ ac tolerabiles, quam si materia, quæ his expellitur, negligenter tolerata fuisset. Hujusmodi sunt *Hæmorrhagia*, *Vomitus*, *Exanthemata acuta*.

Hæc sunt illa *genera* excretionum, quorum ope febres *salutariter* exeunt. Non quod omnes & singulæ hæ excretiones, in *singulis* Februm speciebus, *simul*, aut quælibet ex illis *promiscue*, conducant, nedum satisfaciat: sed quod *certis* Februm speciebus, *certa* evacuationes convenient.

Convenient, inquam; etiam secundum rationem à priori; non solum *conducant*, per experientiam, à posteriori. Ita enim ne ad specialia, præter instituti nostri atque temporis rationem, diffundamur, nonne rationi consentaneum est, *tenues* materias crasso modo atque motu *excernendi*, frustra tentatum iri? quam commodè verò inde colligere est, non solum quod horum aliquid fieri non conveniat; sed etiam, sicubi per incidentem aliquam aliam *irritationem*, aut *artificialem* perversam provocationem, *aliena* talis commotio excretoria teneretur, etiam *damnum* aliquod, ad minimum autem *fatigatio*, & *virium* irrita consumptio, inde resultare queat. An autem etiam in *Febribus*, *materia* talis detur, quæ summa *subtilitate*, *crassioribus* excretionibus inidonea sit, exemplo esse possunt Febres contagiosæ; quarum non solum causa, *invisibilis halitus* forma, in corpus insinuat: sed etiam nulla certiore methodo, citius, securius, & universalius, ex illo iterum excutitur quam *leni halitiosa* excretionem. Unde Febres *contagiosæ*, imo *pestilentiſſimæ*, quo verius *salutariter* exeunt, eò leniores sunt magis, quam ulla alia Februm species: in quibus autem exacerbationes ab *animi pathematibus* cum *impetuosioribus* commotionibus & excretionum tentaminibus agitantur, in illis observantur etiam non solum *laboriosus*, sed communissimè funeste, terminari.

Ita videlicet, si ipsam etiam Februm indolem, quomodo

do ad excretionum species sese habet, saltem per genera perlustramus, observamus utique, quod *contagiosa* omnes nullam solenniorem, nec utiliozem excretionem subeant, quam *diapnoico-diaphoreticam*. Distante etiam ratione *à priori*, quod *halituosum* miasma, crassiore excretionis methodo non possit utique expelli: docente vero hoc etiam efficacia *materia* harum Februm, semper & undique *inflammatorio-putrescivis*: quæ, si circa intimiora, & sensu atque textura *teneriora*, *secretionis & excretionis* organa, admittenda atque tractanda esset, brevior tempore, quam ad transitum sufficeret, partes, per quas transire deberet, corrumperet: uti quidem è *retroessione* talium exanthematum, aut *cessatione* *justæ* excretionis, vel millenariis exemplorum notissimum est.

Quemadmodum autem hæc *diapnoico-diaphoretica* excretio, *contagiosis* Febris maximè directè, & velut unicè salutaris est; testibus *Sudore Anglico*, Febris *Pestilentibus* strictius sic dictis quibuslibet (conf. *Sydenh.*), *Variolis*, *Morbillis*, *Petechiis* extra *pestem*, *anginoideis & bubonideis* malignis *contagiosis* epidemicis, (de qualibus narrat *Wierus*, Tractatu de Morbis quibusdam ignotis, cap. IV, ad VIII. in annis 1564, 1580.) imo ipsis variis Febris *castrensibus*: ita prodest eadem etiam, inter reliquas excretionem species, longe plurimum in omnibus aliis acutis; quin nec ipsæ *intermittentes* *Tertianæ & Quotidianæ*, sine hujus excretionis usu, *vere & solide*, tanto minus autem *tempestive ac mature*, curari possunt.

Unde quidem rectè dici potest, quod non solum omnes Febres hanc *transpiratoriam* excretionem *salutariter* appetant; sed *eminenter* quidem hanc ipsam *inter alias*, imò multoties *præ aliis*.

Excretio salutaris febrilis, quæ *per urinam* contingit, vix non dubiam reddit palmam modo dictæ *diapnoico-diaphoreticæ*. Certe enim adeo *universaliter in omnibus* Febris opus est hac excretionem, ut illa *pro primo* reliqui *salutaris* successus & *eventus signo*, merito habeatur.

D

Excer-

Excerni autem aliquid per ipsam, monstrat non solum, *secessio* crassioris materiae, quando illa perfecte refrigit; sed etiam evidens *mutatio coloris*, qui sub ipsa emissione, detenta adhuc hac materia, (vel etiam per institutam concalescentionem, hac iterum imbibita) *saturatior*, & tota consistentia *spissior*, apparet; deposita vero hac substantia, colore & consistentia *naturali* simpliciori crassi proxime accedit: unde quidem hoc excrementum ab illo morbido fomite ipsi evenisse, nullum dubium esse potest.

Quamvis enim putari posset, quod ab ipsa vegetiore, *commotione sanguinis*, quæ per pulsus augmentum *de essentia* FEBRIUM est, facta copiosiore sanguinis in serum resolutione, urina ita consistentia *salino-sulphurea*, & colore, augeatur; quod quidem etiam minime absolute de nihilo est: tamen minime directe & unice, & maxime quidem *illud*, quod ut *excrementum* aliquod deinde ita *secedere* contingit, ab hac re originem ducere, dilucescit *duplici* experimento.

Primo enim, qui etiam gravissime *astuant*, & plus, quam in salutari eventu alias fieri amat, offerunt urinas equidem & ipsas colore a naturali statu diversas, nempe valde *rutilas*; sed sine tali *separatione* specialis alicujus recrementi durantes: *secundo* vero, innumeri, imo omnes, quibus quam maxime *salutariter* Febres succedunt, & quidem eo magis, ut modo dictum, sine illa *nimia* intestina æque atque locali sanguinis *commotione*, exhibent hujus *secessionis* ex urina proventum atque copiam velut abundantem: interim *priores* quidem solenniter hinc *intereunt*: *posteriores* non *evadunt* solum, sed sensibili etiam *indies* salubrioris *euphorie* non magis constantia, quam *incremento*.

Illud autem statim hoc loco non dissimulandum est, quod ex omnibus reliquis *excretionibus* hanc præsentem, nempe ita, uti vere ad *febrilis successus* seriem, atque *temporis* opportunam *mensuram*, referenda est, vera atque solida aliqua *methodo per artem* prosequi & exsequi, præ omnibus reliquis
excre-

excretionum generibus, revera adhuc sit difficillimum. Ut enim taceamus, quod Medicorum schola, in universum, animum huc nunquam adhuc debite adverterit, ut *excretiones* quascunque febriles, potius ut *positive atque directe salutare*, quam *ex accidenti* utiliter evenientes, agnosceret: certe etiam illorum, qui e quacunque tandem consideratione aut intentione, *diureseos* aliquam utilitatem agnoverunt, (quod tamen de *acutis* diserte haftenus asseveratum esse, non memini,) frustra hic fuerit intentio, *simpliciter* excretionem *urinae* auctiorem provocandi: non enim *urinae* liber aut copiosus exitus, sed *materiae* febrilis dispositio talis ac veluti *preparatio*, ut *cum urina* excerni possit, est illud, de quo hic sermo esse debet, & in quo unice cardo rei versatur. Quo quidem sensu rectissime Veteres dixerunt, quod haec excretio *cum urina*, constituat *signum coctionis*; i. e. sit primus effectus factae talis *separationis & secretionis materiae*, ut illa posthac liberius etiam excerni possit.

Sicut enim non in genere *transpiratio* largior, aut *sudor*, in Febris prodest, sed *evacuatio subtilissima* febrilis materiae, *balituoso-organica*, per *transpirationem*: ita nec excretio *urinae*, sed excretio alicujus partis *materiae* febrilis *cum urina*: Unde nisi materia illa prius ita ex humoribus *secreta* sit, ut abhinc *excretionem* pateat, frustra instituuntur *excretionem* illae solum *generales*, *specialem* illam materiam nondum secum educere *com-potes*.

Non frustra certe hoc monemus, cum in eo *τὸ formale secretionis febrilis* lateat, & circa hanc rem exquisitissime valeat illud *Hippocratis*: *πολὸς ἐν κατὰ χρόνος*, omnia inquam, non in *actione* in genere, sed in *opportunitate*, tempestivo nempe, successu aequae ac administratione, sita hic sunt.

Hanc certe rem, *artificialem* promotionem *secretionis ad excretionem* optandum esset, ut melius *perfectam* haberemus, quam vulgo habemus; sed qui fieri poterat in illa *Theoria*, qua, quid utile censendum sit, quid noxium, tantis *difficul-*

tatibus implicitum est, ut nemo sciat, quomodo se ab illis extricare possit.

Illam vero, de qua loquimur, ad *diuresin* utilem, *preparatio*, cum in plerisque Febribus *critica* tempora, *specialia* nempe, penitus expectet & sequatur, ratio propemodum dicitur, quod *promiscua* arte illi non commode subveniri possit. Sicut etiam hæc imprimis secretionis & excretionis species, præ omnibus reliquis & *primo* loco incipit, & in *spontanea* etiam salutari Febrium terminatione primas fert, quolibet intuitu.

Excretio per *alvum*, nulli *speciei* Febris *directe*, & velut *essentialiter* familiaris est; *Tertiane* tamen, in consistentis ætatis subjectis, & *petechizantibus*, magis quam aliis frequens.

Vomitus autem, *Tertiane* quidem *legitime* fere proprius, alii vero nulli Febri, *directe* utilis, nedum necessarius: sed tantum *individualibus* accidentalibus circumstantiis, adhibendus.

Cholera dictus morbus, est potius *praoccupatio* inflammatoriae Febris; imo potius *materia* atque *fomitis* ejus existit.

Quando vero jam diturniore mora *inflammatorium* talem effectum edidit, pessima illa materia, etiam ibi, *tempestivam*, ad adhuc usui esse hanc excussionem, non potest negari; interim *directe* febrilis non est, unde etiam *stata tempora* non expectat, aut certe rarissime: revera enim *rara* sunt *critica* *diarrhææ*, & *critici vomitus*. Revera autem, uti modo dictum, quicquid horum utiliter fieri debet, *tempestive* fiat necesse est, in ipsis, inquam, *initii* potius, quam succedente quocunque tempore.

Hæmorrhagiæ sunt species evacuationis, quæ quidem in *variis* Febribus hinc inde evenire observantur, sed illa plane evidente & maxime conspicua differentia, ut nulli quidem Febri (præter solam *Synocham* simplicem,) velut *essentialis* sit: nulli vero etiam alii obtingat, quin simul manifestæ quædam, imo evidentes *individuales* circumstantiæ præsto sint, quæ conspicue testentur, quod magis *individui*, quam *Febris speciei*, ratio habenda veniat. Imo, si non tam solius indi-

individui, certe tamen simul *concurrentium* circumstantiarum, *anni temporis, tempestatis, imo remediorum & regiminis, concurrentium.*

Valeat nimirum etiam de his posterioribus *excretionum* generibus, illud, quod in hac tractatione primo utique loco merito urgemus; nempe non quales excretiones fiant, sed quales *solemniter & salubriter* fiant: ita, inquam, evidens fit conexio tam *a priori*, quam *præcipue a posteriori*, inter has *excretiones & salutarem* successum, aut illis deficientibus, hujus quoque *defectum.*

Quæ enim excretiones, alicubi quidem occurrunt, sed non ita cum *salutari* eventu *reciprocè* conspirant, illæ ad nostræ considerationis censum non pertinent; aut, si utique ibi, ubi fiunt, ita cum *salutari* eventu conspirare appareant, dispiciendum tamen eximie est, sed certe facile etiam deprehendendum, an utique utilitas illa magis ad *indolem Febris* ipsius, an vero magis ad *constitutionem individui*, respiciat.

Ubi quidem *Hæmorrhagia* respectus cum minore difficultate potest agnosci, si recte intelligatur, vera *ratio* motus *secretorii & excretorii* generalioris. Qui, *generalior motus*, cum nihil aliud sit, nisi *sanguinis* circulatorius motus auctior; ad hunc vero recte absolvendum opus utique sit proportionata hujus tolerabili *mensura*: ita ubi hæc excedit, ac proinde *motus* ille impeditus succedit, ibi utique aliquam *exonerationem*, pro reliquo motus hujus *ulteriore* effectu absolvendo, non incommode institui, ratio dicitur. Interim hanc rem non nisi *generali* ad excretionem illas utilitati servire non vero ipsi *speciali*, ratio confirmat.

Exanthematum excretio spectat quidem bonam partem ad *transpirationis* excretionem; sed revera, si etiam de hac, *efflorescentia*, inquam, *cutanea*, accurate loqui placeat, *transpiratio* ad hanc pariter *generalius* longe sese habet: quandoquidem efflorescentia illa iuste atque legitime, non fit nisi *cæcis, imo determinatis* plane, *Criticis*, inquam, temporibus.

Ex his itaque rebus recte ad nostrum propositum afferimus, quod *generalissima* Februm in genere *Therapia* consistat in *Excretionibus*; *generalis*, in certis *excretionibus*: *specialis* in *secretionibus* certis ad *excretiones*: *specialissima*, in *specialissimo tempore* secernendi & excernendi.

Interim ut nostro præsentī capiti satisficiamus, si rem vere æstimare velimus, ad *secretiones* illas longe minus contribuere potest *Ars*, quam ad *Excretiones*, *materiali* remediorum subministratio nimirum: longe plurimum autem prudenti *secretionum* observatione, & *tranquillioris continentie* & *regiminis* administratione: adeoque tandem *generalioris* *excretionis* moderata promotione, ut mediante illa *specialior*, imo *specialissima*, suo *exquisito tempore*, tandem recte succedat. Certe in hac re fita est velut *anima* *Therapiæ Medicæ artificialis*, ut Medicus intelligat, quod illæ *Excretiones*, quas ipse incitare arte sua valet, nusquam sint *specialissima* illæ, quibus *febrilis* exoneratio *specialissime* absolvitur; sed magis adhuc *generaliores*: quas ita solum administrare ipsi incumbat, ut per illas, *specialissimæ* illæ, *placide*, sed quam maxime *tempestive*, secundum *tempora*, inquam, sua plane *peculiarīa*, exitum lortiantur salutarem.

Ubi tanto magis meminerit, quod illud τὸ *salutare* hujus exitus, propterea sane eo magis observandum sit, tanquam in *exquisitissimo tempore* situm; quoniam utique, si evacuationes illæ, quæ alioquin *specialissimo tempore*, *septimi diei* fieri debebant, præcedente solum *sexto die* instituantur, adeo careant *salutari* illo oprato effectu, ut etiam *funestus* exitus familiariter subsequatur; neque quidem ipsa cœpta *excretio* toto suo progressu & successu, aliam, quam *immaturam* indolem præ sese ferat. Non opus est, ut moneamur, quod hæc dissentiant ab *Helmontii* & *similium* monitis, qui inclamant Medicos *non expectandas esse crises* sed præoccupanda omnia, & in herba suffocato toto affectu, *Naturam* ab omni labore eximendam. Meminimus sane horum; sed *Experientia*

entia, non aliter nobis hæc magnifica monita adhuc stitit, nisi ut *Tragica*, *cothurnis* nempe *umbras* efferentia, & verbis quidem etiam genio suo subservientia, jambis inquam, illis, qui, ut quidam non inepte ait, *brevibus longa dicunt*, nempe brevi prima desinunt in longam syllabam: & incidit hic merito illud *Luciani Menippo*: *παῦσα μακάριε τραγωδῶν*: *Parce o beate Tragici*. Sane recte *Seneca*: *non est beatus, qui scit, illa, sed qui facit*: imo non beatus, qui scit, & non facit. Credo vero ita recte cum *Solone*, *neminem ante obitum beatum dicendam*. Provoco enim ad *experientiam*, sed *veram* & *millecuplam* quotidianam, quod quicquid horum in hunc diem dictum sit, experientiæ refragetur. Quicquid autem non *dictum* est, sed solum *relatum*, fidem non mereatur, nisi *effectu* ad minimum monstretur. Quale est illud *Kergeri* lib. de *Fermentat. Sect. III. cap. III.* *Ego*, inquit, *ab anno 1649. in hunc diem per integros 14. annos, ultra mille febricitantes, sine vene sectione, sine purgatione, sine sudoriferis, sine diureticis, sine alterantibus, sine corroborantibus, sine topicis, & si quid præterea, unico ferè medicamento curavi, non considerando, an Febris sit intermittens, an continua, an quotidiana, an tertiana, an quartana, nec expectata costione, nec habito respectu sexus, ne puerperis quidem exceptis, ætatis, anni, temporis, vel aliarum circumstantiarum, & quidem paucorum dierum spatio, sine recidiva, aut alio aliquo notabili incommodo, nisi ubi æger ipse per incontinentiam de novo paroxysmos provocaverit, hinc verum esse cognovi, quod Helmontius ait de Tempor. n. 53. p. m. 509. nusquam esse crism, ubi Medicus artis suæ gnarus, morbum ante crismi expectationem sustulit.* Si hæc vera sunt, dolendum profecto, quod cum hoc viro interierint.

Interim, si illud solum velint huiusmodi monitores, quod non *unice ad Crism* expectandam ita dirigi debeat omnis intentio, ut non etiam ante *strictè dictum criticum* tempus, in variis *Febribus acutis*, convenientes evacuationes, potius *successe*, placide, instrui debeant; non vero ad evacuationem
feu

feu *Eccrisin* stricte dictam *criticam*, omnia differenda sint: ibi habent utique nos quam maxime consentientes. Quamvis autem ipse *Kergerus*, tale quid indigitare videatur, dum curam suam *aliquot dierum spatio* diducit: abire tamen videtur in eo, quod *nulla signa coctionis*, & imprimis *nullam speciem Febris*, considerationem hic mereri asserat.

Enimvero, donec feliciora tempora nobis iterum similes inventores edant, profecto standum est his, quæ hætenus deduximus; imò puto optandum esse, ut his rectè intellectis & præ oculis positis, memori, quin vigili prorsus mente insistamus, quotquot nostrum nondum contigit *poram dimitti eburna*, qua quidem *vana somnia* hominibus dimitti, Poëta monet, sed forte per errorem. Illud certe *tot febricitantium millia* testantur, quod hæc *Ars Kergeriana* in solidum interciderit, dum communiter etiam à *medicinis*, minimè *alio*, quam *solenni tempore atque modo*, melius habent: qui vero non *melius*, illi etiam *pejus*.

Putamus hæc sufficere posse pro tractationis nostræ promissæ complemento. Confirmat hanc nostram spem, quod pro certo habeamus, nullam *Februm*, secundum *species veram* atque solidam *salutarem Therapiam*, sive *spontaneam*, sive artificialem reperiri, quin *specialissimis* circumstantiis hanc nostram *generalem* præfigurationem exquisitissimè confirmet: quod, cum tempus & institutum ipsum nostrum, jam demonstrare non ferat, subindicasse suffecerit, & cuiuslibet solertiæ commendasse.

Interim Deo T. O. M. humillimas exsolvo gratias, quod ad absolvendum hoc pensum, vires clementissime largiri non sit dedignatus, ejusque præsidium & auxilium, ad hæc etiam salutariter in usum deducenda, simplex imploro.

S. D. G.

Ūa 5316 ^b

ULB Halle
001 500 139

3

sb

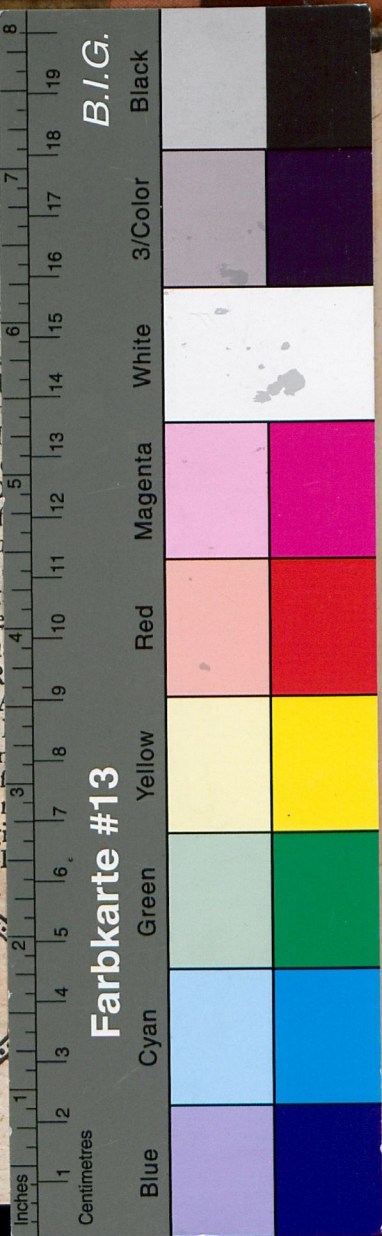
110A

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA

De
**FEBRIUM
THERAPIA**
IN GENERE,

QVAM

IN ALMA REGIA ET ELECTORALI FRIDERICIANA,
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO WILHELMO,
REGNI BORUSSICI ET ELECTORATUS
BRANDENBURGICI HEREDE

&c. &c.

EX DECRETO GRATIOSISSIMÆ FACULTATIS MEDICÆ,
SUB PRÆSIDIO
DN. GEORGII ERNESTI STAHL,
MED. D. ET PROFESS. PUBL. ORDINAR.
h. t. FACULT. DECANI,

Dn. Patroni, Præceptoris ac Promotoris

sui, omni observantia cultu prosequendi,

PRO LICENTIA

Summos in ARTE MEDICA Honores, & Privilegia
DOCTORALIA adipiscendi,

ad diem

Martii Anno MDCCIV. Horis ante & pomeridianis

IN AUDITORIO MAJORI

publice ventilandam proponit,

GEORGIUS HENRICUS HENKEL,
Martisburgensis.

HALE MAGDEB. Litt. CHR. HENCKELII, Acad. Typogr.